

Адміністративне право і процес

УДК 342.97

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17213246>

Муніципалізм як ідеологія правової політики сучасної держави

Волокітенко Ольга Михайлівна,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін

Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-6619-5897>

Сірко Вікторія Сергіївна,

к.ю.н., доцент, доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін,

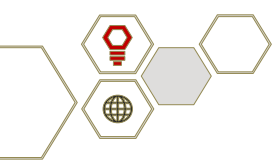
Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна,

<https://orcid.org/0000-0003-4897-3533>

Прийнято: 11.09.2025 | Опубліковано: 27.09.2025

Анотація: У статті досліджується муніципалізм як ідеологія правової політики сучасної держави, що формується на засадах децентралізації, демократизації управлінських процесів та зміцнення конституційної правосуб'єктності територіальних громад. Муніципалізм розглядається не лише як політико-правова доктрина, а й як практичний інструмент реалізації принципів верховенства права, участі громадян у прийнятті рішень та забезпечення ефективного функціонування органів місцевого самоврядування, що є основою сталого розвитку демократичних інститутів.

Автори аналізують еволюцію муніципалізму в контексті трансформації державної правової політики, акцентуючи увагу на його здатності адаптуватися до викликів глобалізації, цифровізації, урбанізації та зростаючого запиту на локальну автономію. Особлива увага приділяється

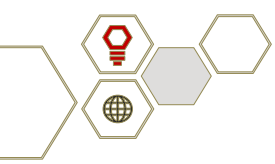

взаємозв'язку між муніципальною демократією та компетенцією органів влади, що визначає межі та механізми реалізації повноважень на місцевому рівні. У цьому контексті муніципалізм постає як концептуальна основа для формування збалансованої моделі публічного управління, де територіальна громада виступає активним суб'єктом правової політики, здатним впливати на процеси прийняття рішень.

Стаття також розглядає нормативно-правові засади функціонування органів місцевого самоврядування, їхню роль у забезпеченні правової стабільності, соціальної згуртованості та інституційної стійкості. Підкреслюється, що ефективна реалізація муніципалістських принципів можлива лише за умови чіткого розмежування компетенцій між державними та місцевими органами влади, а також за наявності інституційних гарантій конституційної правосуб'єктності громад, що забезпечують реальну участь населення у формуванні правового простору.

У підсумку, муніципалізм розглядається як ключовий чинник модернізації правової політики держави, що сприяє формуванню відкритого, відповідального та правового суспільства, де місцеве самоврядування є не периферійним елементом, а центральним механізмом демократичного розвитку, здатним забезпечити ефективну взаємодію між громадянами та владою.

Ключові слова: муніципалізм, правова політика, місцеве самоврядування, децентралізація, територіальна громада, органи місцевого самоврядування, конституційна правосуб'єктність, муніципальна демократія, верховенство права, компетенція органів влади.

Municipalism as an ideology of the legal policy of the modern state

Olha Volokitenko,

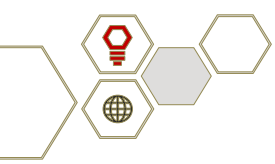
Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Administrative and Legal Disciplines,
Odessa State University of Internal Affairs, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0002-6619-5897>

Viktoriya Sirko,

Candidate of Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Administrative and Legal Disciplines,
Odessa State University of Internal Affairs, Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0003-4897-3533>

Abstract. The article explores municipalism as an ideology of the legal policy of the modern state, shaped by the principles of decentralization, democratization of governance processes, and the strengthening of the constitutional legal personality of territorial communities. Municipalism is considered not only as a politico-legal doctrine but also as a practical tool for implementing the rule of law, citizen participation in decision-making, and ensuring the effective functioning of local self-government bodies, which serve as a foundation for the sustainable development of democratic institutions.

The author analyzes the evolution of municipalism in the context of the transformation of state legal policy, emphasizing its ability to adapt to the challenges of globalization, digitalization, urbanization, and the growing demand for local autonomy. Particular attention is paid to the interrelation between municipal democracy and the competence of public authorities, which defines the boundaries and mechanisms for exercising powers at the local level. In this context, municipalism emerges as a conceptual basis for building a balanced model of public

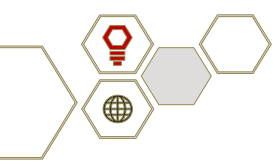
administration, where the territorial community acts as an active subject of legal policy capable of influencing decision-making processes.

The article also examines the normative and legal foundations of the functioning of local self-government bodies, their role in ensuring legal stability, social cohesion, and institutional resilience. It is emphasized that the effective implementation of municipalist principles is possible only under conditions of clear delineation of competencies between state and local authorities, as well as the presence of institutional guarantees of the constitutional legal personality of communities, which ensure genuine public participation in shaping the legal space.

In conclusion, municipalism is viewed as a key factor in the modernization of the state's legal policy, contributing to the formation of an open, accountable, and law-based society, where local self-government is not a peripheral element but a central mechanism of democratic development capable of ensuring effective interaction between citizens and authorities.

Keywords: municipalism, legal policy, local self-government, decentralization, territorial community, local self-government bodies, constitutional legal personality, municipal democracy, rule of law, competence of public authorities.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації державного управління, глобалізації політичних процесів та переосмислення ролі громадян у формуванні публічної політики дедалі більшої актуальності набуває концепт муніципалізму як ідеології правової політики. Зростання запиту на децентралізацію, демократичну участь, прозорість управління та ефективне функціонування органів місцевого самоврядування зумовлюють потребу в теоретичному осмисленні муніципалізму як системного явища, що виходить за межі суто адміністративного підходу. Муніципалізм у цьому контексті постає не лише як форма організації влади, а як ідеологія, що здатна

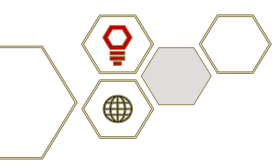

забезпечити нову якість правової політики, орієнтовану на потреби людини, громади та суспільства загалом.

Попри наявність значної кількості нормативно-правових актів, які регулюють діяльність територіальних громад (Конституція України, закони «Про місцеве самоврядування», «Про добровільне об'єднання територіальних громад» тощо), досі не сформовано єдиного концептуального підходу до розуміння муніципалізму як ідеологічної основи правової політики держави. У науковому дискурсі муніципалізм часто розглядається фрагментарно — як технічний інструмент управління або як елемент адміністративної реформи, без належного врахування його правової природи, демократичного потенціалу та ціннісного наповнення. Такий підхід призводить до спрощення ролі громади в системі публічного управління, зводячи її до об'єкта державної політики, а не до активного суб'єкта правотворення.

Проблема полягає в тому, що відсутність чіткого розмежування компетенцій між державними та місцевими органами влади, слабкість інституційних гарантій конституційної правосуб'єктності територіальних громад, а також недостатній рівень муніципальної демократії створюють ризики для реалізації принципів верховенства права на місцевому рівні. Це проявляється у формалізації участі громадян, обмеженості механізмів контролю за владою, нерівномірному доступі до ресурсів та слабкій прозорості прийняття рішень. У результаті громади часто не мають реального впливу на формування локальної політики, що суперечить основним засадам демократичного врядування.

Додатковим викликом є недостатня інтеграція європейських стандартів місцевого самоврядування, зокрема положень Європейської хартії місцевого самоврядування, яка визнає громаду як базову одиницю демократичного устрою. У міжнародному досвіді (Німеччина, Швеція, Франція, Канада, Іспанія) муніципалізм розглядається як конституційно гарантована ідеологія, що забезпечує правову автономію, фінансову незалежність та участь громадян

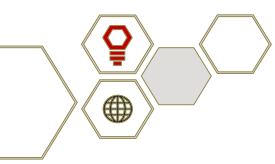
у прийнятті рішень. В Україні ж ці принципи реалізуються частково, що вимагає системного переосмислення підходів до правової політики у сфері місцевого самоврядування.

Саме тому постає необхідність у комплексному дослідженні муніципалізму як ідеології, що здатна забезпечити збалансовану, ефективну та демократичну модель правової політики. Така модель має враховувати не лише нормативні аспекти, а й ціннісні, інституційні та культурні чинники, що визначають реальну спроможність громади бути суб'єктом публічного управління. Вивчення муніципалізму як ідеології дозволить сформувати нову доктрину правової політики, орієнтовану на розвиток територіальних громад, зміцнення правової держави та утвердження принципів демократії на місцевому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У постпандемічний період, а також в умовах воєнного стану та активної фази децентралізаційної реформи в Україні, науковий інтерес до муніципалізму як ідеології правової політики значно посилюється. Ці кризові обставини актуалізували потребу в переосмисленні ролі місцевого самоврядування як ключового елементу стійкості держави, здатного забезпечити базові публічні послуги, підтримку населення та оперативне реагування на виклики. Війна продемонструвала, що саме територіальні громади часто стають першою лінією захисту, гуманітарної допомоги, мобілізації ресурсів та координації дій, що підкреслює їхню стратегічну важливість у системі публічної влади.

Сучасні дослідження демонструють прагнення до формування нової доктрини муніципального права, яка б відповідала європейським стандартам, враховувала виклики безпеки, цифрової трансформації та соціальної згуртованості. Муніципалізм у цьому контексті розглядається не лише як інструмент децентралізації, а як ідеологія, що здатна забезпечити ефективне, етичне та стійке управління на місцевому рівні, орієнтоване на потреби

громадян, захист прав людини та розвиток територій навіть у надзвичайних умовах.

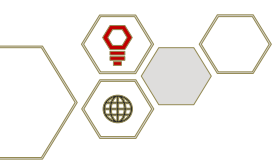
Олександр Батанов у своїй статті «Принципи муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії» [1] обґрунтовує необхідність оновлення системи принципів муніципального права, зокрема через відмову від догматичних рудиментів радянської юридичної науки. Автор наголошує, що трансформація галузі муніципального права в контексті децентралізації змінює всю правову систему держави, вимагаючи нових методологічних підходів до формування правової політики.

У статті, опублікованій у «Віснику НАПрНУ» [2], досліджуються проблеми формування та реалізації муніципально-правової політики в умовах реформування територіальної організації влади. Автори акцентують увагу на необхідності інтеграції європейських стандартів місцевого самоврядування в українське правове поле, що передбачає не лише інституційні зміни, а й ідеологічне переосмислення ролі громади як суб'єкта правової політики.

У публікації «Надбання та цінності європейського західного муніципалізму як основа модернізації місцевого самоврядування в Україні» [3] розглядається вплив міжнародних правових стандартів на формування української моделі муніципалізму. Автори підкреслюють, що сучасна правова політика має враховувати не лише внутрішні потреби громад, а й глобальні тенденції розвитку муніципальної демократії, зокрема в аспектах захисту муніципальних прав людини.

Таким чином, після 2022 року спостерігається якісне оновлення наукового дискурсу щодо муніципалізму. Дослідники дедалі частіше трактують його як ідеологію, що здатна забезпечити ефективну правову політику, орієнтовану на принципи участі, автономії, субсидіарності та верховенства права.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри зростаючий інтерес до муніципалізму як ідеологічної основи правової

політики сучасної держави, низка ключових аспектів цієї проблеми залишається недостатньо дослідженою. Зокрема, актуальним є питання відсутності уніфікованого правового визначення поняття «муніципалізм», що ускладнює його інтеграцію в нормативно-правові акти різних країн. Така термінологічна невизначеність призводить до розбіжностей у тлумаченні принципів муніципального самоврядування та їх практичному застосуванні.

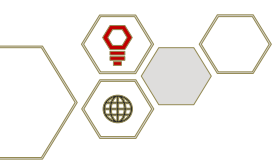
Крім того, недостатньо розробленими залишаються механізми ефективної участі муніципальних утворень у формуванні загальнодержавної політики. Ідеологія муніципалізму передбачає активну роль місцевих громад у процесах прийняття рішень, однак на практиці спостерігається обмежений вплив органів місцевого самоврядування на стратегічні політичні процеси.

Окремої уваги потребує проблема співвідношення централізації державної влади та принципів муніципальної автономії. У багатьох країнах простежується тенденція до посилення вертикалі влади, що суперечить ідеологічним засадам муніципалізму, орієнтованим на децентралізацію та субсидіарність.

Також залишається відкритим питання врахування культурно-історичних особливостей у процесі імплементації муніципалістських підходів. Ігнорування національного контексту може призвести до формального запровадження муніципальних принципів без їх реального впливу на правову політику.

Нарешті, актуальним є дослідження правових гарантій захисту муніципальної автономії. Відсутність стабільних механізмів забезпечення прав місцевих громад ставить під сумнів ефективність муніципалізму як ідеології, здатної впливати на формування демократичної та правової держави.

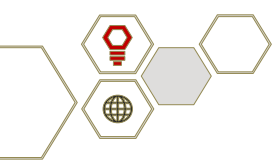
Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної наукового дослідження є комплексне теоретико-правове осмислення муніципалізму як ідеології правової політики сучасної держави, з урахуванням

трансформаційних процесів у сфері публічного управління, децентралізації та демократизації місцевого самоврядування. У межах цієї мети передбачається з'ясування сутності муніципалізму як концептуального підґрунтя правової політики, визначення його впливу на формування нормативного простору, механізмів реалізації конституційної правосуб'єктності територіальних громад, а також окреслення перспектив його інституціоналізації в українському правовому полі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Муніципалізм як ідеологія правової політики сучасної держави є складним багатовимірним явищем, що поєднує політичні, правові, соціальні, економічні та управлінські компоненти. Його зміст полягає у визнанні територіальної громади не лише адміністративною одиницею, а повноцінним суб'єктом правової політики, здатним впливати на формування публічного простору, прийняття рішень та реалізацію принципу верховенства права. У цьому контексті муніципалізм виступає не просто як інструмент децентралізації, а як концептуальна основа демократичного правопорядку, що забезпечує баланс між державним управлінням і локальною автономією. Баймуратов М.О. підкреслює, що муніципалізм формує конституційно-правову основу самоврядування, яка гарантує правосуб'єктність громади та її участь у публічному управлінні [19].

У сучасному науковому дискурсі муніципалізм дедалі частіше розглядається як ідеологія, що формує нову якість правової політики. Зокрема, у дослідженні О. Батанова (2024) наголошується, що муніципалізм має розглядатися не лише як галузь права, а як система цінностей, що орієнтується на субсидіарність, прозорість, відповідальність та участь громадян у врядуванні [1]. Автор підкреслює, що муніципалістський підхід дозволяє переосмислити роль громади як активного учасника правотворчого процесу, здатного впливати на формування нормативного простору. Кресіна І.О. відзначає, що активна участь громади у прийнятті рішень та формуванні

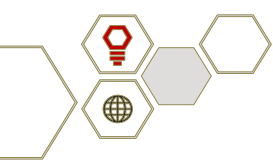
локальних нормативних актів є ключовим фактором розвитку муніципальної демократії [20].

У публікації, присвяченій муніципально-правовій політиці в умовах реформування територіальної організації влади (2021), дослідники акцентують увагу на необхідності інституційного забезпечення муніципальної автономії, зокрема через оновлення законодавства, створення механізмів фінансової незалежності та зміцнення правового статусу територіальних громад [2]. Погорілко В.Ф. підкреслює, що громада як суб'єкт публічної влади повинна мати право на самостійне прийняття рішень та захист своїх інтересів у судових органах [21]. Це узгоджується з положеннями Європейської хартії місцевого самоврядування (ратифікованої Україною у 1997 році) [7], яка визнає місцеве самоврядування одним із фундаментальних принципів демократичного устрою.

Нормативно-правове підґрунтя муніципалізму в Україні формують, зокрема, Конституція України (ст. 5, 7, 140–146) [4], Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [5], Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [6], а також Бюджетний кодекс [11] і Податковий кодекс [12], які визначають фінансову основу місцевої автономії. Ці акти закріплюють правосуб'єктність територіальних громад, їхню компетенцію, механізми участі та відповідальності, що є ключовими елементами муніципалістської ідеології.

У статті, опублікованій у 2023 році, досліджується вплив західного муніципалізму на модернізацію української моделі місцевого самоврядування. Автори підкреслюють, що правова політика має враховувати не лише внутрішні потреби громад, а й глобальні тенденції розвитку муніципальної демократії, зокрема в аспектах захисту муніципальних прав людини, прозорості управління та інституційної стійкості [3].

У цьому контексті важливо звернутися до міжнародного досвіду. Наприклад, у Німеччині муніципалітети мають конституційно гарантоване

право на самоврядування (Grundgesetz) [15], що включає фінансову автономію, право на місцеве законодавство та захист у конституційному суді. У Швеції муніципалітети відповідають за освіту, охорону здоров'я, соціальний захист і мають право встановлювати місцеві податки [16]. Франція, попри централізовану модель, забезпечує високий рівень муніципальної автономії через Code général des collectivités territoriales [14]. У Канаді муніципалітети визнаються як «уряди ближче до народу» і мають широкі повноваження на рівні провінцій [17]. Іспанія поєднує муніципалізм із регіональною автономією, закріплюючи участь громадян у публічному управлінні через Ley Reguladora de las Bases del Régimen Local [18].

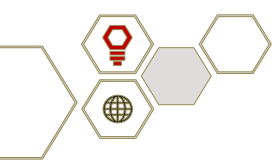
У цьому контексті доцільно порівняти ключові характеристики муніципалістських моделей у провідних демократичних державах:

Таблиця 1

Порівняння ключових характеристик муніципалістських моделей у провідних демократичних державах

Країна	Конституційна гарантія	Фінансова автономія	Участь громадян	Право на місцеве законодавство
Україна	Часткова	Обмежена	Зростаюча	Наявне, але слабе
Франція	Так	Висока	Помірна	Так
Німеччина	Так	Висока	Активна	Так
Швеція	Так	Висока	Дуже активна	Так
Канада	Так (на рівні провінцій)	Висока	Активна	Так
Іспанія	Так	Середня	Активна	Так

Важливим аспектом муніципалізму є його зв'язок із конституційною правосуб'єктністю громади. У працях сучасних дослідників, зокрема Кресіна О.В. та Козюри М.О., наголошується, що громада має бути не лише об'єктом державної політики, а активним учасником правотворчого процесу, здатним формувати локальні нормативні акти, контролювати діяльність органів влади та реалізовувати власні стратегії розвитку [8].

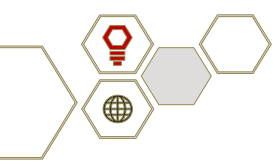
Муніципальна демократія, як складова муніципалізму, реалізується через вибори, громадські слухання, місцеві ініціативи, електронне врядування, бюджети участі. У цьому контексті важливою є роль інструментів прямої демократії, які дозволяють громадянам безпосередньо впливати на рішення, що стосуються їхнього життя. Це відповідає положенням Закону України «Про місцеві вибори» [9], «Про звернення громадян» [10], а також новим підходам до цифровізації публічного управління, закріпленим у Стратегії цифрової трансформації України до 2030 року [13].

Компетенція органів місцевого самоврядування є ще одним ключовим елементом муніципалістської моделі. Вона має бути чітко визначена, збалансована та забезпечена ресурсами. Саме тому вчені, зокрема Серьогіна С.Г. та Хван Р., наголошують на необхідності інституційного захисту компетенцій громад, зокрема через конституційні гарантії, судовий контроль та механізми адміністративного оскарження [2].

Окрему увагу слід приділити питанням правової відповідальності органів місцевого самоврядування, яка є ключовим елементом у забезпеченні ефективного, прозорого та демократичного управління на місцевому рівні. Сірко В.С. підкреслює, що прозорість і підзвітність органів влади формують нову правову культуру та підвищують ефективність

Висновки. У результаті проведеного дослідження встановлено, що муніципалізм у сучасних умовах набуває значення не лише як адміністративна модель організації місцевого самоврядування, а як повноцінна ідеологія правової політики, що формує нову парадигму взаємодії між державою, громадянами та територіальними громадами. Його сутність полягає у визнанні громади як самостійного суб'єкта публічного права, здатного впливати на формування нормативного простору, реалізовувати власні стратегії розвитку та забезпечувати демократичне управління на місцевому рівні.

Муніципалізм як ідеологія охоплює низку ключових принципів: субсидіарність, правову автономію, участь громадян, прозорість, підзвітність

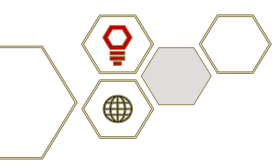

та правову визначеність. Ці принципи мають бути не лише декларативно закріплені, а й інституційно реалізовані через відповідні механізми, зокрема: вибори, громадські слухання, бюджети участі, електронне врядування, локальне нормотворення. Важливо, щоб держава не лише визнавала автономію громад, а й створювала умови для її ефективного функціонування — фінансові, кадрові, нормативні.

Нормативно-правова база України містить низку актів, що закріплюють основи муніципалізму: Конституція України [4], Закон «Про місцеве самоврядування» [5], Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [6], Бюджетний [11] та Податковий кодекси [12], а також міжнародні документи, зокрема Європейську хартію місцевого самоврядування [7]. Проте їх реалізація на практиці часто стикається з проблемами: недостатньою фінансовою спроможністю громад, нечітким розмежуванням повноважень, слабкою участю населення у прийнятті рішень, формальним характером звітності органів влади.

Порівняльний аналіз міжнародного досвіду (Франція, Німеччина, Швеція, Канада, Іспанія) показує, що ефективна реалізація муніципалізму можлива лише за умови конституційного гарантування автономії громад, наявності стабільної фінансової бази, права на місцеве законодавство та активної участі громадян у публічному управлінні [14–18]. Україна поступово наближається до цих стандартів, проте потребує подальшого вдосконалення законодавства, зміцнення інституційної спроможності громад та формування культури муніципальної демократії.

Особливу увагу слід приділити правовій суб'єктності територіальної громади. Її визнання як самостійного учасника правовідносин є передумовою для реалізації муніципалістської моделі. Це передбачає не лише формальне закріплення статусу громади, а й створення умов для її реального впливу на правову політику — через участь у нормотворенні, контроль за діяльністю органів влади, ініціювання змін, захист прав у судовому порядку.

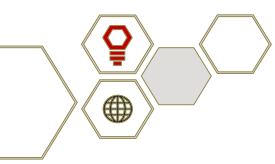
Пропозиції:

1. Законодавче закріплення права громад на локальне нормотворення – надання органам місцевого самоврядування можливості ухвалювати локальні регламенти, що матимуть обов’язкову силу на території громади.
2. Фінансова децентралізація нового рівня – розширення власної дохідної бази місцевих бюджетів, створення стабільних механізмів міжбюджетного вирівнювання.
3. Розвиток інструментів прямої демократії – впровадження обов’язкових громадських слухань для ключових рішень (бюджет, містобудівні програми), розвиток електронних петицій, платформ для участі.
4. Посилення інституційної спроможності громад – навчання кадрів місцевого самоврядування, створення муніципальних центрів правової допомоги, підвищення цифрової грамотності.

Таким чином, муніципалізм як ідеологія правової політики є перспективним напрямом розвитку демократичної держави. Його реалізація вимагає системного підходу, поєднання нормативного оновлення, інституційного зміцнення та формування нової правової культури, де громада виступає не периферійним елементом, а центральним актором публічного управління. Впровадження запропонованих заходів здатне забезпечити ефективну, прозору, підзвітну та справедливую модель правової політики, орієнтовану на потреби людини, громади та суспільства загалом.

Список використаних джерел

1. Батанов О. Принципи муніципального права як галузі права: дискусійні питання теорії [Електронний ресурс] / О. Батанов // Український часопис конституційного права. – 2024. – №2. – С. 3–23. – Режим доступу: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/290524> (дата звернення: 04.07.2025).

2. Серьогіна С.Г., Хван Р. Муніципальна демократія в умовах децентралізації: правові виклики та перспективи [Електронний ресурс] / С.Г. Серьогіна, Р. Хван // Вісник Київського університету права. – 2021. – №1. – С. 27–34. – Режим доступу: <https://kul.kiev.ua/visnyk-2021-1> (<https://kul.kiev.ua/visnyk-2021-1>) (дата звернення: 04.07.2025).

3. Надбання та цінності європейського західного муніципалізму як основа модернізації місцевого самоврядування в Україні [Електронний ресурс] // Юридичний науковий журнал ДУАН. – 2023. – №1. – С. 47–56. – Режим доступу: <https://law.duan.edu.ua/images/PDF/2023/1/7.pdf> (дата звернення: 04.07.2025).

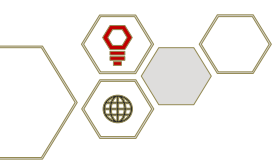
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 №254/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254/96-вр> (дата звернення: 04.07.2025).

5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 №280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр> (дата звернення: 04.07.2025).

6. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 №157-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (дата звернення: 04.07.2025).

7. Європейська хартія місцевого самоврядування: Закон України про ратифікацію від 15.07.1997 №703/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/703/97-вр> (дата звернення: 04.07.2025).

8. Кресін О.В., Козюра М.О. Правова природа територіальної громади в умовах конституційної реформи [Електронний ресурс] / О.В. Кресін, М.О. Козюра // Право і суспільство. – 2022. – №4. – С. 12–19. – Режим доступу: https://www.pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2022/4_2022/3.pdf (дата звернення: 04.07.2025).

9. Про місцеві вибори: Закон України від 14.07.2015 №595-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19> (дата звернення: 04.07.2025).

10. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 №393/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-вр> (дата звернення: 04.07.2025).

11. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 №2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17> (дата звернення: 04.07.2025).

12. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 №2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 04.07.2025).

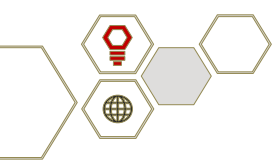
13. Стратегія цифрової трансформації України до 2030 року: Розпорядження КМУ від 17.03.2021 №231-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-stratehii-tsyfrovoi-transformatsii-ukrainy-do-2030-roku-231-170321> (дата звернення: 04.07.2025).

14. Code général des collectivités territoriales [Електронний ресурс]. – France, 2023. – Режим доступу: <https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006070633> (дата звернення: 04.07.2025).

15. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland [Електронний ресурс]. – Germany, 2023. – Режим доступу: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/> (дата звернення: 04.07.2025).

16. Local Government Act [Електронний ресурс]. – Sweden, 2022. – Режим доступу: <https://www.government.se/legal-documents/2022/03/local-government-act/> (дата звернення: 04.07.2025).

17. Municipal Act, 2001 [Електронний ресурс]. – Ontario, Canada. – Режим доступу: <https://www.ontario.ca/laws/statute/01m25> (дата звернення: 04.07.2025).

18. Ley Reguladora de las Bases del Régimen Local [Електронний ресурс]. – Spain, 2022. – Режим доступу: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1985-5392> (дата звернення: 04.07.2025).

19. Баймуратов М.О. Конституційно-правові засади муніципальної автономії: теорія та практика [Електронний ресурс] / М.О. Баймуратов // Журнал конституційного права України. – 2022. – №3. – С. 34–45. – Режим доступу: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/310122> (дата звернення: 04.07.2025).

20. Кресіна І.О. Участь громади у процесі муніципального врядування: міжнародний та національний вимір [Електронний ресурс] / І.О. Кресіна // Вісник місцевого самоврядування. – 2023. – №2. – С. 15–28. – Режим доступу: <https://visnyk-ms.gov.ua/archive/2023/2> (дата звернення: 04.07.2025).

21. Погорілко В.Ф. Громада як суб'єкт публічної влади: концептуальні та правові аспекти [Електронний ресурс] / В.Ф. Погорілко // Право і держава. – 2021. – №1. – С. 42–55. – Режим доступу: <https://www.pravoiderzhava.gov.ua/archive/2021/1> (дата звернення: 04.07.2025).

22. Сірко В.С. Прозорість і підзвітність органів місцевого самоврядування: концептуальні засади [Електронний ресурс] / В.С. Сірко // Вісник адміністративного права. – 2022. – №4. – С. 10–22. – Режим доступу: <https://visnyk-ap.gov.ua/archive/2022/4> (дата звернення: 04.07.2025).